

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 17.09.1971, sp. zn. 2 Cz 52/71, ECLI:CZ:NS:1971:2.CZ.52.1971.1

Číslo: 6/1972

Právní věta: Jestliže se manželé podíleli na opravách nebo úpravách nemovitosti, která je vlastnictvím jiného občana, pak pro vypořádání majetkových vztahů bývalých manželů je rozhodné, zda jim vznikla a trvá vůči vlastníku nemovitosti pohledávka z toho důvodu, že vynaložili na tyto práce své společné prostředky. Při vypořádání ve smyslu ustanovení § 150 o. z. nelze přihlížet k částkám, které byly vybrány z vkladní knížky, na níž byly uloženy úspory manželů, a spotřebovány za trvání manželství, pokud ovšem nešlo o prostředky vynaložené na osobní majetek jednoho z manželů nebo o prostředky, s nimiž bylo nakládáno v rozporu s ustanovením § 145 odst. 1 o. z.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 17.09.1971

Spisová značka: 2 Cz 52/71

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů

Předpisy: 99/1963 Sb. § 5

§ 120

§ 132

§ 143

§ 145

§ 148

§ 149

§ 150

§ 153

§ 157

§ 219 40/1964 Sb. § 126

§ 384

§ 6

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Okresním soudem v Blansku byla při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví účastníků do jejich společného majetku zahrnuta také „hodnota adaptace“ rodinného domku matky odpůrce H. Š. ve výši 47060 Kčs a vklad u pobočky České státní spořitelny v B. na vkladní knížce č. 45 307 znějící na jméno B. C., ve výši 731 Kčs. Rozsudkem tohoto soudu, potvrzeným i rozsudkem krajského soudu v

Brně, byla do výlučného vlastnictví odpůrce přikázána hodnota této adaptace 47060 Kčs a navrhovatelce připadl vklad na vkladní knížce 731 Kčs, přičemž bylo odpůrci uloženo, aby na vyrovnání majetkových hodnot zaplatil navrhovatelce 19 654 Kčs a aby zaplatil soudní poplatek a uhradil státem zálohované svědečné a znalečné; dále bylo stanoveno, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení u soudu prvního stupně a že odpůrce je povinen nahradit navrhovatelce náklady řízení u soudu druhého stupně.

Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, podané generálním prokurátorem ČSR, tak, že rozsudky, soudů obou stupňů byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů se sice zahajuje jenom k návrhu jednoho z nich (§ 149 odst. 3. o. z.), soud však není tímto návrhem vázán, ani pokud jde o zjištění rozsahu společného majetku účastníků, ani pokud jde o způsob jeho vypořádání. Je proto povinen zjistit vše, co ve smyslu ustanovení § 127 a § 143 o. z. tvořilo bezpodílové spoluvlastnictví manželů, přičemž musí vycházet ze stavu, jaký byl v době, kdy došlo k jeho zániku. Jestliže k zániku bezpodílového spoluvlastnictví dochází zánikem manželství (§ 148 odst. 1 o. z.), pak ta skutečnost, že manželé zrušili společnou domácnost ještě před tím, než jejich manželství bylo pravomocně rozvedeno, nemá za následek zánik bezpodílového spoluvlastnictví a nemůže - pokud výjimečně nedošlo ke zrušení tohoto spoluvlastnictví ještě za trvání manželství (§ 148 odst. 2 o. z.) - ovlivnit jeho rozsah (viz i rozhodnutí uveřejněné pod č. 104/1967 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR). Nutno ovšem k této skutečnosti přihlídnout při posouzení, jak se který z manželů přičinil o získání a udržení společného majetku a jak se staral o rodinu (§ 150 o. z.), což může ovlivnit velikost podílu každého z nich. Vypořádání nutno provést tak, aby se v souvislosti s vypořádáním bezpodílového spoluvlastnictví manželů upravily všechny majetkové vztahy bývalých manželů, pokud vznikly z jejich společného hospodaření a v souvislosti s jejich spotřebním společenstvím. Nelze proto ponechat stranou ani jejich pohledávky a dluhy vůči třetím osobám (viz i rozhodnutí uveřejněné pod č. 40/1966 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR). V takovém případě ovšem vypořádání řeší jen vztah mezi účastníky řízení a třetí osoby jím nejsou ve svých právech omezeny.

Měl tedy soud prvního stupně bez ohledu na přednesy a návrhy účastníků především zjistit, co náleželo do bezpodílového spoluvlastnictví manželů a jaký společný majetek existoval ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví. Soud prvního stupně však skutečný stav věci náležitě nezjistil a s výsledky řízení se řádně (§ 132, § 157 odst. 2 o. s. ř.) nevypořádal.

Soud prvního stupně pominul např. tvrzení odpůrce, že do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků náležel kromě zařízení kuchyně i gauč, pračka a televizor. Správně se soud prvního stupně zabýval tvrzením účastníků, že ze společných prostředků vynaložili náklad na přestavbu rodinného domku, který je vlastnictvím matky odpůrce, a že odpůrce na této přestavbě pracoval. Nesprávně však do vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví účastníků zahrnul „hodnotu adaptací“ tohoto rodinného domku a dokonce tuto hodnotu výrokem rozsudku přikázal do výlučného vlastnictví odpůrce. Přehlédl, že při vypořádání majetkových vztahů bývalých manželů nejde o to, zda a jakou měrou se zvýšila hodnota nemovitosti, která je vlastnictvím jiného občana, tedy o „hodnotu adaptací“ této nemovitosti, nýbrž že je třeba se zabývat tím, zda a kolik bylo na opravu, úpravu nebo přestavbu takové nemovitosti vynaloženo ze společných prostředků bývalých manželů.

Pro vypořádání je rozhodné, zda účastníkům vznikla a trvá vůči jinému občanu pohledávka z toho důvodu, že vynaložili na tyto práce své společné prostředky. Při posouzení vzniku, výše a trvání takové pohledávky je tedy třeba zjistit především druh vynaloženého nákladu (tedy např. zda šlo o vynaložení práce, materiálu či peněžitých prostředků), ale také právní důvod takového jednání.

Soud prvního stupně vycházel z toho, že účastníci vynaložili na přestavbu rodinného domku matky odpůrce jednak práci (v odůvodnění rozsudku se uvádělo že „největší kus práce“ vykonal na stavbě odpůrce a že navrhovatelka se věnovala především péči o děti a o domácnost), ale i peněžité prostředky na nákup materiálu a krytí jiných výloh spojených s přestavbou. Do „hodnoty adaptací“ zahrnul hodnotu těchto stavebních prací ve výši vyčíslené znaleckým posudkem, v němž se uvádělo, že práce byly provedeny převážně svépomocí. Soud prvního stupně se však nevypořádal s otázkou, co bylo ujednáno mezi vlastníci nemovitosti a jejím synem a snachou o způsobu provádění prací, jaký právní vztah mezi nimi vznikl, proč odpůrce na stavbě pracoval a v jakém poměru byla jim vykonaná práce v porovnání s prací vykonávanou třetími osobami a placenou ze společných prostředků účastníků, případně z prostředků vlastnice nemovitosti. Neuvážil také, zda nešlo o občanskou výpomoc podle ustanovení § 384 a násl. o. z., při níž by byl nárok jen na náhradu účelně vynaložených nákladů a na odměnu pouze v případě, že byla dohodnuta a že odpovídá povaze výpomoci. Soud prvního stupně zahrnul do „hodnoty adaptace“ také hodnotu materiálu použitého na stavbě, a to ve výši uvedené v posudku znalce, od níž odečetl částky, které na přestavbu vynaložila podle jeho zjištění matka odpůrce, a částky, které se rovnají hodnotě materiálu, který sama opatřila. Nezabýval se však - a to ani s přihlédnutím k tvrzení odpůrce, že s matkou měli dohodnuto, že částkami vynakládanými na adaptaci domku měla být kryta náhrada za to, že v tomto domku užívali byt - otázkou, z jakého důvodu byly uvedené peněžité prostředky poskytovány, zejména zda nešlo o darování, půjčku či o plnění z jiného právního důvodu, případně zda důvod, pro který bylo plněno, později neodpadl.

Teprve po náležitém zjištění všech těchto skutečností mohl totiž soud prvního stupně posoudit, zda a v jaké výši vznikla a trvá pohledávka účastníků proti matce odpůrce a zda je možno k ní přihlížet v souvislosti s vypořádáním jejich bezpodílového spoluvlastnictví.

Soud prvního stupně pochybil i při zjišťování výše vkladu v částce 731 Kčs, když uvedl, že jde o částku zjištěnou ke dni „definitivního rozchodu účastníků“, takže není jasné, který den je tím vlastně míněn a za které časové období je tedy výše vkladu zjišťována. Jestliže pak soud prvního stupně rozhodl, že uvedený vklad případně navrhovatelce, je tento výrok rozsudku v rozporu s tím, že podle odůvodnění rozsudku soud prvního stupně tuto částku odečetl od vypočteného podílu navrhovatelky na pohledávce proti matce odpůrce, vzniklé vynaložením nákladů na přestavbu jejího rodinného domku, takže ji do celkové hodnoty společného majetku účastníků ve skutečnosti v neprospěch navrhovatelky nezahrnul.

Soud prvního stupně přihlížel dále k tomu, že navrhovatelka (podle provedených zjištění) vybrala ze společných vkladů v době trvání manželství částku 1200 Kčs, a o tuto částku její podíl při vypořádání snížil. Nezjišťoval však, proč tyto peníze vybrala a k čemu jich použila. Jestliže totiž předmětem vypořádání může být jen majetek a majetková práva, která existují ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví (viz již citované rozhodnutí uveřejněné pod č. 104/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR), pak by se pro účely jeho vypořádání nemohlo přihlížet k částkám, které byly z vkladní knížky vybrány a spotřebovány za trvání manželství a spotřebního společenství manželů, pokud by ovšem nešlo o prostředky vynaložené na osobní majetek jednoho z manželů nebo s nimiž bylo nakládáno v rozporu s ustanovením § 145 odst. 1 o. z.

Pochybení, k nimž došlo v řízení a při rozhodování u soudu prvního stupně, odvolací soud nenapravil.

Rozhodnutím soudů obou stupňů byl tedy porušen zákon v ustanoveních § 5, § 6, § 120 odst. 1, § 132, § 153 odst. 1 a § 157 odst. 2 o. s. ř. (rozhodnutím soudu druhého stupně i v ustanovení § 219 o. s. ř.) v souvislosti s ustanoveními § 143 a § 150 o. z.